

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือ

Social inequality of the housing estate community in the Northern Bangkok.*

กังสดาล เชาวร์วัฒนกุล**

บทคัดย่อ

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในทุกสังคม ในหลายกรณีความเหลื่อมล้ำทางสังคมถูกพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนในสังคมเดียวกันทั้งทางตรงและทางอ้อม บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือโดยศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรร จำนวน 6 ชุมชนในเขตกรุงเทพเหนือ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน และองค์กรประชาชน ตลอดจนศึกษาคุณภาพชีวิตและจัดทำแผนพัฒนาในระดับชุมชน ผลการศึกษาก่อให้เกิดความเข้าใจและประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางสังคม กรุงเทพเหนือ หมู่บ้านจัดสรร คุณภาพชีวิต

Abstract

Social inequality is a phenomenon that exists in all societies. In many cases, social inequality is considered as the cause of both direct and indirect conflict among people in the same society. This article presents the results of a study on social inequality of the housing estate community in Northern Bangkok with six communities as case studies. The researcher interviewed community leaders and civil organizations as well as examined the quality of life and formulated the community development plan. Research results are to understand and evaluate the social inequality of the housing estate community in Bangkok.

Keywords: social inequality, northern Bangkok, housing estate, quality of life

* ผลการศึกษาจากโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ปีพุทธศักราช 2554-2555
งบประมาณโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร.

** อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

กรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนและภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขแม้อยู่ในภาวะวิกฤต โดยส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ ร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและเป็นระบบ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาคือ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาสำคัญในสังคมที่มักมีการนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนในสังคมเดียวกันทั้งทางตรงและทางอ้อม โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาคือ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานครจึงได้เกิดขึ้น บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยส่วนหนึ่งจากโครงการวิจัยดังกล่าว ซึ่งเป็นการนำเสนอปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง ความแตกต่างของสมาชิกชุมชน ในการเข้าถึงทรัพยากรใน 6 มิติ¹ ได้แก่ 1) การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน 2) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3) การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น โดยศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรร จำนวน 6 ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นการทำความเข้าใจและประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร ตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสนับสนุน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ใน 6 มิติ ได้แก่

- 1) การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน
- 2) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน
- 3) การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
- 4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ
- 5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ
- 6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

¹ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 มิติ กำหนดโดยการประชุมร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษา 25 แห่ง สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และสมาคมวิจัยการตลาดแห่งประเทศไทย

วิธีการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ในแต่ละชุมชนผู้วิจัยและกรรมการชุมชนร่วมกันคัดเลือกตัวแทนชุมชน จำนวนชุมชนละ 40 คน ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และบทบาทหน้าที่ในชุมชน เช่น ผู้ชาย ผู้หญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน และกลุ่มบุคคล/องค์กรเข้าไปดำเนินกิจกรรมชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชาชนจากทุกกลุ่มมาระดมความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเป็นระบบ

พื้นที่ของการศึกษาคั้งนี้ คือ ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 ชุมชน โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จากการเลือกพื้นที่ร่วมกันระหว่างนักวิจัย และเจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความหลากหลายเชิงพื้นที่ พื้นที่ของการศึกษาจึงประกอบด้วยชุมชนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ได้แก่

- 1) ชุมชนหมู่บ้านธนธานี เขตลาดพร้าว (ชุมชนขนาดเล็ก)
- 2) ชุมชนหมู่บ้านไพบรณิย์นิเวศน์ เขตบางเขน (ชุมชนขนาดกลาง)
- 3) ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 เขตหลักสี่ (ชุมชนขนาดกลาง)
- 4) ชุมชนแก้วแสนห้าสัมพันธ์เขตสายไหม (ชุมชนขนาดกลาง)
- 5) ชุมชนพหลโยธิน 24 เขตจตุจักร (ชุมชนขนาดใหญ่)
- 6) ชุมชนวังไพลเวช เขตดอนเมือง (ชุมชนขนาดใหญ่)

ขั้นตอนการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างแกนนำประชาชน กับนักวิจัย และผู้ประสานงานในพื้นที่ ขั้นตอนการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย 1) การสำรวจข้อมูลที่ได้มีการศึกษาไว้แล้ว (ข้อมูลทุติยภูมิ) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน และแผนพัฒนาชุมชน 2) การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิจากการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ด้วยกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่

ก) การประเมินความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยเทคนิคบันได ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อรับทราบความเป็นอยู่ ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน จากความคิดเห็นต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการประเมินตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และคาดการณ์ในอนาคต ภายใต้กรอบระยะเวลา 2 ปี

ข) การจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการ AIC ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ

การประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิด การประเมินคุณภาพชีวิตด้วยเทคนิคบันได การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านด้วยเทคนิค AIC และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการค้นคว้ามาประมวลผลในเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำมาสังเคราะห์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเสนอต่อผู้บริหารของกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน²

1) ชุมชนหมู่บ้านธนธานี เขตลาดพร้าว

ด้านกายภาพ ชุมชนหมู่บ้านธนธานี ตั้งอยู่ในซอยสุขนครสวัสดิ์ 24 แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร บนพื้นที่ประมาณ 72 ไร่ สภาพของชุมชนในปัจจุบัน มีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าติดถนนสุขนครสวัสดิ์ ด้านหลังติดกับที่ดินเปล่าตาบอด โดยชุมชนมีทางเข้าออกทางเดียว จากซอยสุขนครสวัสดิ์ 24

ด้านประชากร ปัจจุบันมีครัวเรือนที่อาศัยอยู่ประมาณ 70 หลังคาเรือน มีผู้อยู่อาศัยทั้งสิ้น 283 คน ประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่เป็นกลุ่มคนในวัยแรงงาน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ด้านเศรษฐกิจ ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนหมู่บ้านธนธานี จัดได้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง คนในชุมชนให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้มีการกั้นอกระบบบ้าง แต่ถือเป็นส่วนน้อย และยังไม่เคยปรากฏเป็นปัญหา คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น รับราชการ ค้าขาย และรับจ้าง

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน เดิมพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านธนธานี เป็นหมู่บ้านในความรับผิดชอบของห้างหุ้นส่วนจำกัด หมู่บ้านบัวขาววิล ปัจจุบัน สาธารณูปโภคหลายอย่างได้รับการโอนกรรมสิทธิ์ให้เป็นของรัฐ แต่ถนน มิเตอร์น้ำ และมิเตอร์ไฟยังเป็นกรรมสิทธิ์ของห้างหุ้นส่วนจำกัดหมู่บ้านบัวขาววิลอยู่ จึงทำให้ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการติดตั้ง ปรับปรุง และแก้ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชนได้

ชุมชนหมู่บ้านธนธานีเพิ่งจัดตั้งเป็นชุมชนในปี พ.ศ. 2553 จากการรวมกันของชาวชุมชนเพื่อป้องกันและยกเลิกการถูกเวนคืนที่ดิน กรรมการชุมชนชุดปัจจุบันเป็นคณะกรรมการชุดแรก มีจำนวน 7 คน มีวาระการดำเนินงาน 2 ปี มาจากการเลือกสรรโดยสมาชิกชุมชน นายสมภพ เปรมจิตต์ เป็นประธานกรรมการคนแรกของชุมชนหมู่บ้านธนธานี แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านหน้าที่การงาน ปัจจุบันจึงเปลี่ยนเป็นนางวาริ วรรณแเอละ เป็นประธาน และนายสมภพ เปรมจิตต์ เป็นรองประธานกรรมการ

² ข้อมูลจากรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ฉบับกลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามโดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2) ชุมชนหมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ (เขตบางเขน)

ด้านกายภาพ ชุมชนไปรษณีย์นิเวศน์ตั้งอยู่บนซอยสายหยุดอุทิศ ถนนพหลโยธิน 48 แยก 35 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน ที่ดินของชุมชนโดยรวมมีทั้งหมดประมาณ 54 ไร่

ด้านประชากร ปัจจุบันมีครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนไปรษณีย์นิเวศน์ ประมาณ 190 หลังคาเรือน ประชากรรวมประมาณ 1,200 คน แบ่งเป็นชาย 630 คน และหญิง 570 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมด้านเศรษฐกิจ ชุมชนไปรษณีย์นิเวศน์มีสภาพทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับดี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ครู พนักงานรัฐวิสาหกิจ ข้าราชการบำนาญ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านซ่อมรถยนต์ ร้านค้าชุมชน ฯลฯ และหนี้สินส่วนใหญ่ของสมาชิกในชุมชนเป็นหนี้ประเภทสินเชื่อจำนอง เช่น รถยนต์ แอร์ ฯลฯ

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน ชุมชนหมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์สามารถจัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้ครบถ้วนแล้ว แต่ยังมีปัญหาด้านความไม่มั่นคงในกรรมสิทธิ์ของพื้นที่ส่วนกลาง เนื่องจากชุมชนอยู่ในความรับผิดชอบของห้างหุ้นส่วนจำกัด ดังนั้นศาลาเอนกประสงค์ และสนามเด็กเล่นเป็นสถานที่รวมกิจกรรมของชุมชน ในปัจจุบันเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทเอกชน จึงไม่สามารถทำการปรับปรุงหรือการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ได้

ชุมชนไปรษณีย์นิเวศน์ ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และได้มีการจัดตั้งประธานชุมชนคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2524 คือ นายจักรพันธ์ ทวีสิทธิ์ (และเป็นประธานชุมชนคนปัจจุบัน) ปัจจุบันชุมชนปกครองโดยคณะกรรมการชุมชนที่มาจาก การเลือกตั้ง ที่มีผู้สมัครแบ่งเป็น 2 ทีมหลัก โดยคณะกรรมการชุดนี้มีจำนวน 11 คนซึ่งมาจากการส่งตัวแทนของทั้ง 2 ทีมเพื่อทำงานร่วมกัน

3) ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 (เขตหลักสี่)

ด้านกายภาพ ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 เป็นชุมชนประเภทบ้านจัดสรรมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 50 ไร่

ด้านประชากร ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 320 ครัวเรือน มีประชากรในชุมชนทั้งสิ้น 1,400 คน เป็นผู้ชาย 600 คน และผู้หญิง 800 คน บ้านส่วนใหญ่มีขนาด 24 ตารางวา และเป็นบ้านของตนเอง โดยมีบ้านสำหรับเช่าประมาณร้อยละ 20 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ด้านเศรษฐกิจ ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และค้าขาย

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน ชาวชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 ไม่มีรถประจำทาง ขสมก. วิ่งผ่าน ส่วนใหญ่จะใช้รถโดยสารของเอกชน และมอเตอร์ไซด์รับจ้าง โดยถนนในชุมชนได้รับการปรับปรุงจากนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กที่มีความแข็งแรงและมีการทำท่อระบายน้ำใหม่เมื่อประมาณ 4-5 ปีที่ผ่านมา

ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 ได้จัดตั้งเป็นชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน ในปัจจุบันมีคณะกรรมการทั้งสิ้น 11 คน โดยมี หม่อมหลวงจกมล สิงหะไชย เป็นประธาน และนายปราโมทย์ เกิดมัน เป็นรองประธาน

4) ชุมชนเก่าแสนห้าสัมพันธ์ (เขตสายไหม)

ด้านกายภาพ ชุมชนเก่าแสนห้าสัมพันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 35 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 200 ตารางเมตร ชุมชนเก่าแสนห้าสัมพันธ์เป็นชุมชนหมู่บ้านจัดสรรขนาดกลาง ดำเนินการโดยภาคเอกชน เป็นหมู่บ้านจัดสรรโครงการเดียวตั้งแต่ต้นซอยถึงท้ายซอย บ้านเรือนมีแบบก่อสร้าง 3 แบบที่คล้ายคลึงกัน ทุกบ้านปลูกต้นไม้ไว้เขียวชอุ่ม เนื่องจากอาศัยอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 มีสาธารณูปโภคพื้นฐานครบ ถนนหนทางเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีขยะมูลฝอย ไม่มีสิ่งปลูกสร้างหรือการใช้พื้นที่ล้ำเข้ามาในเขตถนนซอย การจัดการระบบนิเวศในชุมชน สนามกีฬาและที่ทำการชุมชนอยู่กลางซอย จึงทำให้การปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นได้ง่ายและสะดวก ซึ่งเอื้อต่อการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ด้านประชากร ชุมชนเก่าแสนห้ามีประชากรจำนวน 1,078 คน 250 หลังคาเรือน เป็นทาว์นเฮ้าส์ จำนวน 60 หลัง บ้านแฝด จำนวน 10 หลัง และบ้านเดี่ยว จำนวน 30 หลัง เจ้าของบ้านทุกหลังถือกรรมสิทธิ์บ้านและที่ดิน บางส่วนได้แบ่งใช้คนเช่า ประชากรร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 1.2 นับถือศาสนาอิสลาม อีกร้อยละ 0.8 นับถือศาสนาคริสต์ ทุกกลุ่มอยู่ด้วยกันโดยสันติ ไม่มีความขัดแย้ง

ด้านเศรษฐกิจ ประชากรร้อยละ 43 รับราชการ ส่วนใหญ่เป็นทหารอากาศเนื่องจากบริเวณนี้เป็นพื้นที่ตั้งฐานทัพอากาศดอนเมือง ประชากรร้อยละ 40 ประกอบอาชีพธุรกิจ อีกร้อยละ 10 เปิดร้านเสริมสวย ซักรีด และร้อยละ 7 รับเหมา รับจ้างทั่วไป

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน หมู่บ้านได้รับสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไฟฟ้าจากการไฟฟ้านครหลวง น้ำจากการประปานครหลวง และโทรศัพท์พื้นฐานจากบริษัทไอทีจำกัด (มหาชน) คุณภาพบริการสะดวกใช้การได้ดี ทางสำนักงานเขตจัดเก็บขยะมูลฝอยวันเว้นวัน จึงไม่มีขยะตกค้าง ในชุมชนเก่าแสนห้ามีการปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น ปลูกต้นไม้เขียวชอุ่มให้หน้าบ้านน่ามอง ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนในเขตสายไหมมีสำนักงานเขตรับผิดชอบดูแลสวนสาธารณะ ถนน สวนหมู่บ้าน และสวนหย่อมขนาดเล็กริมถนน ในตรอกซอย ถนนไม้บนเกาะกลางถนนทั่วไป จึงช่วยทำให้สภาพภูมิทัศน์ในเขตมีความสดชื่น

5) ชุมชนพหลโยธิน 24 (เขตจตุจักร)

ด้านกายภาพ ชุมชนพหลโยธิน 24 ตั้งอยู่บนกิโลเมตรที่ 12 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 100 ไร่โดยประมาณ ขนาดพื้นที่พักอาศัยมีขนาดประมาณ 120-400 ตารางเมตร มีสวนสาธารณะลานกีฬาสำหรับพักผ่อนของคนในชุมชน

ด้านประชากร ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 345 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 1,588 คน เป็นชาย 780 คน และหญิง 808 คน ประชากรร้อยละ 80 ของคนในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม

ด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของชาวชุมชนพหลโยธิน 24 ส่วนใหญ่เจ้าของที่ดินเป็นข้าราชการบำนาญ ซึ่งปัจจุบันมีลูกหลานรับราชการเป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และลูกจ้างภาคเอกชน

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน ชุมชนพหลโยธิน 24 มีสาธารณูปโภคครบครัน และอยู่ใกล้กับสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อาชีวฯ และมหาวิทยาลัย ด้านการอนามัยในชุมชน

มีศูนย์สาธารณสุข ความปลอดภัย นันทนาการ ได้แก่ สวนสาธารณะ ลานกีฬา และบริการอื่น ๆ ตามความต้องการของประชาชน และเป็นกิจการที่ไม่หวังผลกำไร ลักษณะชุมชนไม่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม และไม่มีชุมชนแออัด

ก่อนมีกรรมการชุมชน (ปี พ.ศ. 2495-2546) สภาพพื้นที่เป็นที่พักอาศัย ไม่มีสาธารณูปโภค เนื่องจากไม่มีการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน ต่อมาปี พ.ศ. 2547 เมื่อมีกรรมการชุมชนแบบเป็นทางการที่มาจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการภายนอกมากขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน และมีความเป็นระเบียบ รวมทั้งดูแลทรัพย์สินและความปลอดภัยของชุมชน โดยประธานชุมชนคนปัจจุบันคือ นายสุพจน์ ต้นตยาคม

6) ชุมชนวังโพเวช (เขตดอนเมือง)

ด้านกายภาพ ชุมชนวังโพเวช มีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ แบ่งเป็น 7 ซอย ซอยละ 12 ไร่ ล้อมรอบด้วยหมู่บ้านจัดสรรและสถานที่ราชการหลายแห่ง สภาพเดิมของชุมชนเป็นทุ่งนา ใช้เพื่อทำเกษตรกรรมหรือทำนา ลักษณะบ้านเรือน อยู่ห่าง ๆ กัน เป็นหลัง ๆ มีบ้านเรือนน้อยมาก ต่อมาปี พ.ศ. 2510 กองพันทหารได้นำพื้นที่นี้มาจัดสรรเพื่อสร้างบ้านเรือนจนถึงปัจจุบัน และได้กลายมาเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ มีลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว มีเนื้อที่ส่วนใหญ่ประมาณหลังละ 70-80 ตารางวา

ด้านประชากร ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นประมาณ 500 ครัวเรือน มีประชากร 1,600 คน เป็นเพศชาย 700 คน เพศหญิง 900 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง รับราชการ รัฐวิสาหกิจและประกอบอาชีพส่วนตัว ประชาชนร้อยละ 59 มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 35,000 บาท และร้อยละ 24 มีรายได้ต่อปีมากกว่า 50,000 บาท

ด้านสังคม และการบริหารงานของชุมชน ชุมชนมีการเดินทางสะดวก มีรถประจำทางผ่านหลายสาย ทุกบ้านมีน้ำประปา และไฟฟ้าใช้ เพียงแต่ไฟส่วนกลางไม่เพียงพอ ในชุมชน ยังขาดศูนย์เด็กปฐมวัย สาธารณสุขชุมชน สนามเด็กเล่น ลานออกกำลังกาย แต่มีลานจัดกิจกรรมสำหรับชุมชนซึ่งเรียกว่าศาลาประชาคมของชุมชน ระดับการศึกษาของคนในชุมชนวังโพเวชครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

ชุมชนวังโพเวช จัดตั้งเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2540 มีกระบวนการจัดการชุมชนโดยจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนให้เป็นตัวแทนชุมชน โดยทางชุมชนส่งตัวแทนจากคณะกรรมการชุมชนเพื่อร่วมประชุมกับสำนักงานเขตดอนเมืองทุกวันศุกร์สิ้นเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอปัญหาของชุมชน

2. การประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยเทคนิคบันได

การประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและนักวิจัย สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน โดยการประเมินปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน ด้วยเทคนิคบันได ซึ่งสรุปค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ในปัจจุบันตามสถานการณ์ปัญหาใน 6 มิติ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน จำแนกตามชุมชน

ลำดับ	ชุมชน	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน (เต็ม 10 คะแนน)						
		ภาพรวม	มิติที่ 1	มิติที่ 2	มิติที่ 3	มิติที่ 4	มิติที่ 5	มิติที่ 6
1	หมู่บ้านธนะธานี	6.00 (+)	6.90 (+)	5.40 (+)	6.30 (+)	6.00 (+)	4.30 (--)	5.60 (+)
2	หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์	7.46 (+)	8.04 (+)	6.92 (+)	7.52 (+)	7.81 (+)	8.02 (+)	7.58 (+)
3	พงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14	5.47 (+)	5.34 (+)	5.14 (+)	5.42 (+)	3.97 (--)	5.59 (+)	4.53 (+)
4	เก้าแสนห้าลัมพันธ์	6.20 (+)	5.80 (+)	6.70 (+)	6.70 (+)	5.30 (+)	6.50 (+)	6.10 (+)
5	พหลโยธิน 24	5.34 (+)	5.27 (+)	5.43 (+)	5.35 (+)	5.04 (+)	5.71 (+)	5.22 (+)
6	วังไพรเวช	4.48 (+)	4.80 (+)	4.32 (+)	4.38 (+)	4.53 (+)	4.41 (--)	4.45 (+)
	ค่าเฉลี่ยรวม	5.83	6.02	5.65	5.94	5.44	5.75	5.58

หมายเหตุ : มิติที่ 1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน

มิติที่ 2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน

มิติที่ 3 การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

มิติที่ 4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

มิติที่ 5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

มิติที่ 6 ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

(+) หมายถึง ค่าเฉลี่ย "เพิ่มขึ้น" จากอดีต (2 ปีที่แล้ว)

(-) หมายถึง ค่าเฉลี่ย "เท่าเดิม" จากอดีต (2 ปีที่แล้ว)

(--) หมายถึง ค่าเฉลี่ย "ลดลง" จากอดีต (2 ปีที่แล้ว)

จากตารางข้างต้น พบว่า **ในภาพรวม** ความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในปัจจุบันของประชาชนในกลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ มีค่าเฉลี่ยเกินกว่า 5 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน) ซึ่งชุมชนเกือบทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในภาพรวมเพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) มีเพียงชุมชนรวมใจสามัคคี (หนองผักชี) เท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในภาพรวมลดลงจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ทั้งนี้ โดยภาพรวม ชุมชนหมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในมิติต่าง ๆ อยู่ในระดับสูงที่สุด และชุมชนวังไพรเวช มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำที่สุด กล่าวคือ ชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ สูงที่สุด และต่ำสุด สรุปได้ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านการศึกษาฯ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วังไพรเวช

มิติที่ 2 ด้านกายภาพฯ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วังไพรเวช

มิติที่ 3 ด้านความยากจนฯ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วังไพรเวช

มิติที่ 4 ด้านความไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐฯ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ พงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14

มติที่ 5 ด้านการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ หมู่บ้านชนะธานี

มติที่ 6 ด้านความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วังไพรเวช

3. การประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมในแต่ละมติ ด้วยตัวชี้วัด

มติที่ 1 การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน” หมายถึง การมีโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เพื่อสร้างทัศนคติ ทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ และสัมฤทธิ์ผลในการศึกษาที่ได้มาตรฐาน ให้พร้อมเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ชุมชน ภายใต้บริหารจัดการของกรุงเทพมหานคร ในระดับสำนักเขต โรงเรียน และชุมชน โดยมีนโยบายและมาตรการที่เอื้ออำนวย

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือ พบว่า ทุกชุมชนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมติที่ 1 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) บัจจัยเงื่อนไขของปัญหาการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนมาจากการขาดโอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมตอนปลาย และระดับปริญญาตรี ซึ่งมีการแข่งขันสูง แม้ปัจจุบันรัฐได้จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพิ่มการกระจายโอกาสทางการศึกษามากขึ้นกว่าในอดีต ปัจจุบันโรงเรียนของกรุงเทพมหานครมีจำนวนมากขึ้น แต่นโยบายของรัฐเน้นการสนับสนุนเด็กที่มีความสามารถมากกว่าเด็กที่มีความขาดแคลนบัจจัยทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้แม่เด็กและเยาวชนในชุมชนจะมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้นกว่าในอดีต แต่ยังพบว่าทุกครัวเรือนของบางชุมชนหมู่บ้านจัดสรรยังไม่สามารถส่งบุตรหลานให้เรียนจนจบปริญญาได้ เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย และโอกาสในการเข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงต้องใช้ระบบเส้นสาย

มติที่ 2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน” หมายถึง การพัฒนา จัดการพื้นที่ส่วนรวม พื้นที่สาธารณะให้มีลักษณะการเป็นเมืองน่าอยู่ ให้มีความสะดวกในการสัญจร สงบ สะอาด ปลอดภัย โดยใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของเยาวชน ผู้สูงอายุ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ เช่น กระจายสินค้า กิจกรรมบันเทิง ฯลฯ

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือ พบว่า ทุกชุมชนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมติที่ 2 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนยังคงเป็นปัญหาที่ชุมชนให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับมติอื่น ๆ ในชุมชนหมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ และชุมชนวังไพรเวช บัจจัยเงื่อนไขของปัญหาการพัฒนาด้านกายภาพของทุกชุมชนไม่แตกต่างกันมากนัก แม้ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐและชุมชนจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการจัดการกายภาพของชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ แต่ชุมชนต่าง ๆ พบปัญหาเรื่องข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่ส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนหมู่บ้านชนะธานี และชุมชนหมู่บ้านไปรษณีย์นิเวศน์ พบปัญหากรรมสิทธิ์พื้นที่ส่วนกลางและสาธารณูปโภค

เช่น ถนน มิเตอร์น้ำ และมิเตอร์ไฟ ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน จึงทำให้ภาครัฐ และคนในชุมชนไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงและแก้ปัญหาด้านกายภาพของชุมชนได้ ชุมชนวังโพธิ์เวชพบปัญหาพื้นที่ส่วนกลางของชุมชนมีจำกัดทำให้ไม่สามารถจัดสรรพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหรือออกกำลังกายสำหรับสมาชิกในชุมชนได้ นอกจากนี้ ข้อมูลจากตัวแทนชุมชนต่าง ๆ ยังพบว่าปัญหาด้านกายภาพของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่ (ชุมชนหมู่บ้านโปรซิเดียนเวสต์ ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 ชุมชนพหลโยธิน 24 และชุมชนเก้าแสนห้าสัมพันธ) เกิดจากการขาดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน เช่น ในหลายชุมชนเกิดความขัดแย้งกันจากกรณีที่สมาชิกในชุมชนไม่ดูแลสัตว์เลี้ยงของตนปล่อยให้ไปจู่จาระหน้าบ้านคนอื่น ส่งเสียงดัง ก่อความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้าน และในหลายชุมชนเกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของถนนในชุมชนเพราะสมาชิกมักจะนำรถยนต์ กระถางต้นไม้ หรือสิ่งกีดขวางต่าง ๆ มาวางบนถนนสาธารณะบริเวณหน้าบ้านของตน ทั้งที่ทุกบ้านมีโรงจอดรถ แต่ก็นำรถยนต์มาจอดนอกบ้านแทน ทำให้พื้นที่ถนนแคบลงและไม่เป็นระเบียบ และยังนำไปสู่การจราจรที่ ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความหวาดระแวงกันเองด้วย การขาดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันจึงส่งผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์พื้นที่ส่วนรวมของชุมชน

มิติที่ 3 การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน” หมายถึง การมีงานทำ การว่างงาน การมีรายได้ สิทธิประโยชน์ หนี้สิน โอกาสการทำงาน การเข้าถึงแหล่งทุน (ผู้ด้อยโอกาสภาวะที่พึ่งพิง ผู้สูงอายุ เด็ก) ความเข้มแข็งของชุมชน (การพึ่งพาตนเอง ความสามัคคี ความพอเพียง) ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน)

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพฯ เหนือ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 3 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ปัจจัยเงื่อนไขของปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน มาจากสภาพเศรษฐกิจทั่วไปที่มีค่าครองชีพสูงขึ้น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาหนี้สิน อีกทั้งการส่งเสริมการฝึกอาชีพของสมาชิกในชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ และขาดความร่วมมือจากสมาชิกในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ หลายชุมชนอยู่ในระยะเริ่มต้นการจดทะเบียนชุมชน โดยสมาชิกมีความตั้งใจจะจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาให้กลุ่มเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สมาชิกสามารถร่วมกันแก้ปัญหาในชุมชนได้ แต่เมื่อมีปัญหาด้านเศรษฐกิจกลับส่งผลให้ชุมชนมีความเปราะบาง ในชุมชนที่สมาชิกส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มักเผชิญปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และเป็นที่น่าสังเกตว่า เกือบทุกชุมชนปรากฏปัญหานี้นอกระบบ ซึ่งเป็นการซ้ำเติมปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อดอกเบี้ยเงินกู้สูงขึ้นจึงยิ่งทำให้ปัญหาด้านเศรษฐกิจบานปลาย และกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ต่อไป

มิติที่ 4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ” หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน การใช้อำนาจรัฐ การไม่เป็นธรรม (ด้านการบริการ ด้านนิติบัญญัติ ด้านตุลาการ)

กลุ่มผู้มีอิทธิพล หรือกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง (เจ้าหน้าที่รัฐ โดแก่ ตำรวจ ทหาร เภศกิจ เจ้าพนักงานเขต นักการเมืองท้องถิ่น) การแทรกแซงกระบวนการตรวจสอบสวน การถูกเอาัดเอาเปรียบ ผลประโยชน์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ธรรมาภิบาล (หลักในการบริหารจัดการธุรกิจทุกประเภททุกขนาด ให้เติบโตอย่างมั่นคง โปร่งใสและเกิดความเป็นธรรมต่อผู้ถือหุ้นคณะกรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน คู่ค้า ลูกค้า ตลอดจนรับผิชอบต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อม)

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 4 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ยกเว้นชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 ที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 4 ลดลงจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ปัจจัยเงื่อนไขของปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมาจากประสบการณ์การได้รับบริการที่ซับซ้อนตอนยุ่งยากและไม่สุภาพของเจ้าหน้าที่รัฐ ชุมชนพงษ์เพชรแจ้งวัฒนะ 14 พบปัญหาผู้มีอิทธิพลให้การสนับสนุนก่อนการพินและไต่ะพินบอผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้าเข้ามาทวงค้นจับกุม

มิติที่ 5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ” หมายถึง การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ นโยบายและมาตรการของรัฐ คุณภาพของการบริการที่ได้รับ การเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐานและบริการสาธารณะ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การอมรมาชีพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กีฬา นันทนาการ สิ่งแวดล้อมและความริรม สวัสดิการสังคมผู้ด้อยโอกาส เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ สถานเลี้ยงดูเด็ก และผู้สูงอายุ เป็นต้น

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 5 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) แต่มี 2 ชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 5 ลดลงจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านธนะธานี และชุมชนวังไพรเวช ปัจจัยเงื่อนไขของปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ มีสาเหตุมาจากระบบการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริการด้านสุขภาพ การประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีข้อจำกัดในการใช้บริการมาก ไม่สะดวกและไม่สามารถเข้าถึงประชาชนที่มีฐานะยากจนได้อย่างมีคุณภาพ ชุมชนที่ให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับมิติอื่น ๆ อาจวิเคราะห์ได้ว่า มีสาเหตุมาจากประสบการณ์โดยตรงของชุมชนที่ถูกเพิกเฉยจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้ขาดการสนับสนุนโอกาสและงบประมาณในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชนได้ ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้สมาชิกในชุมชนให้คะแนนความพึงพอใจในมิติที่ต่ำที่สุด ชุมชนที่ให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับมิติอื่น ๆ อาจวิเคราะห์ได้ว่า มีสาเหตุมาจากชุมชนได้รับการแก้ไขปัญหาสำคัญในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา เช่น การแก้ปัญหาเรื่องรถโดยสารสาธารณะทำให้การเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น การได้รับบริการที่ชุมชนมีความต้องการจำเป็น เช่น การบริการฉีดวัคซีนป้องกันสุนัขบ้า ฉีดพ่นยุงลาย มีกล้องวงจรปิด ระบบเก็บขยะดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ การบริการพื้นฐานบางประเภทเกิดขึ้นในระดับภาครัฐยังมีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความพึงพอใจมากขึ้นด้วย เช่น โครงการเรียนฟรี และเบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น

มิติที่ 6 ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

นิยามเชิงปฏิบัติการของ “ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น” หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ (ได้แก่ ผู้นำชุมชน/คณะกรรมการชุมชน และประชาชนทั่วไป) ช่องทางการแสดงความคิดเห็นของประชาชน (การติดต่อสื่อสารกับหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ) รวมถึงการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของประชาชน ในกรณีชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ทุกชุมชนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในมิติที่ 6 นี้เพิ่มขึ้นจากอดีต (2 ปีที่แล้ว) ปัจจุบันเงื่อนไขของปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นของชุมชนเกิดจากปัญหาเรื่องการกระจายข่าวสารของภาครัฐไม่ทั่วถึง แม้ว่าจะมีการกระจายข้อมูลข่าวสารจากทางภาครัฐจะดีขึ้น และชาวบ้านได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดเห็นมากขึ้น แต่ทางภาครัฐก็ยังไม่ตอบสนองต่อความคิดเห็นของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้ อย่างเต็มที่ ปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และชุมชนมีอคติต่อภาครัฐที่ในอดีตเคยเสนอความเห็นไปแล้วไม่ได้รับการตอบสนองกลับมา

4. ข้อเสนอแนะระยะสั้น และระยะยาว

จากการประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 6 มิติ สรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

4.1 ระดับกรุงเทพมหานคร

ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเผชิญปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารในระดับรัฐบาลและในระดับท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ผู้บริหารระดับกรุงเทพมหานครควรวางแผนนโยบายระยะยาว โดยการศึกษาร่วมกับชุมชนเบื้องต้น คำนึงถึงปัญหาเฉพาะหน้าประกอบกับบริบทของชุมชนตลอดจนศักยภาพของชุมชนในการสนองนโยบายนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการกำกับดูแลเจ้าหน้าที่รัฐในการบริการประชาชนด้วยความโปร่งใสและเท่าเทียมกัน

4.2 ระดับสำนักงานเขต

ควรปรับปรุงการบริหารจัดการและการปฏิบัติหน้าที่ และโครงการกิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยนักพัฒนาชุมชนควรจะต้องให้ความสำคัญกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างรอบด้านและเป็นองค์รวม มีการบูรณาการโจทย์ของชุมชนและแก้ไขโดยการพึ่งพาขององค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชน มีการคิดร่วมกันและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุดโดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดหากมีการแบ่งฝ่ายเกิดขึ้น นอกจากนี้ สำนักงานเขตควรจะเป็นองค์กรกลางที่มีความเข้าใจปัญหาของชุมชนจากการได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเองและการเป็นผู้รับเรื่องราวของชุมชน สำนักงานเขตจะต้องเป็นผู้ประสานงานที่ีระหว่างกรุงเทพมหานครและชุมชน ทั้งนี้ควรเพิ่มมาตรการประชาสัมพันธ์ข่าวสารแบบสองทางเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

4.3 ระดับชุมชน

ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชนซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในชุมชนถือเป็นบุคคลสำคัญใน

การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนควรปรับปรุงการจัดการชุมชนเพื่อให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ชุมชนมุ่งเน้นการระดมทรัพยากร และการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ในแต่ละชุมชนหมู่บ้านจัดสรรควรร่วมกันหาช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ด้วยข้อจำกัดของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรที่มักต่างคนต่างอยู่ทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมส่วนร่วมได้ยาก ดังนั้นในแต่ละชุมชนควรรหาโอกาสในการจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความคุ้นเคยกันมากขึ้น คุ้นเคยต่อการแสดงความคิดเห็น และคุ้นเคยต่อการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน รวมทั้งสร้างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะแก่สมาชิกในชุมชนให้ทุกคนรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันด้วย

บทสรุป

ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือ มีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติต่าง ๆ แตกต่างกัน การประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยเทคนิคบันได พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ปัจจุบันในมิติการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ในขณะที่มิติการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่อย่างไรก็ดี การประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมในแต่ละมิติด้วยตัวชี้วัด พบว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น เช่น ในกรณีชุมชนหมู่บ้านระชนธานี อาจพิจารณาได้ว่าปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ เชื่อมโยงมาจากปัญหาการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน จากข้อจำกัดกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง เช่น การขาดไฟส่องสว่างในชุมชน ปัญหาน้ำท่วม อัคคีภัย และอาชญากรรมในเวลากลางคืน เป็นต้น นอกจากนี้ สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญกับโครงการและกิจกรรมแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นลำดับแรก ดังนั้น ในการแก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนโดยผู้นำชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการระดมความร่วมมือดังกล่าว รวมทั้งการบูรณาการปัญหาแบบองค์รวม กล่าวคือ การแก้ปัญหาด้วยหลักวิชาการและหลักการปฏิบัติอย่างเป็นระบบโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถสร้างชุมชนเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ ลินธวนิช. 2548. **บทบาทของชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ภายใต้ความเหลื่อมล้ำและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม.** ในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สู่สังคมสมานฉันท์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิชัยพัฒนา.
- ธนวัฒน์ รุจโรประการ. 2550. **แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบนที่ดินราชพัสดุ : กรณีศึกษาชุมชนสามัคคีร่วมใจ บางเขน กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รุ่งโรจน์ ลีมทองแห่ง. 2550. **การบริหารจัดการงานก่อสร้างโครงการบ้านมั่นคง : กรณีศึกษา โครงการนำร่องในเขต กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชดาภรณ์ ชาญชาคริตพงศ์. 2543. **การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วคินี คันฉ่อง. 2552. **นโยบายที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีโครงการบ้านเอื้ออาทรกับ โครงการบ้านมั่นคง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2553. **ความมั่นคงคืออะไร ใครมั่นคง?** วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 2, 2553 : หน้า 1-5.
- สมสุข บุญไชย และพรพรรณทิพย์ เพชรมาก. 2548. **สร้างความสมานฉันท์บนความขัดแย้งที่ซ่อนเร้น กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง และผู้ประสพภัยสึนามิ.** ใน การลัมนาทางวิชาการ เรื่อง สู่สังคมสมานฉันท์. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สุรพงศ์ ภาสบุตร. 2543. **ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาชุมชนรูก้าที่สาธารณะในทัศนะของชาวชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนคลองสวน แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ภาควิชารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Campbell A. 1976. **Subjective measures of well-being.** American Psychologist3 (January) : 117-118.
- The World Bank Participation (Online). Available : <http://www.worldbank.org/wbi/sourcebook/sba101.html>. (Accessed 6 Nov.2013).
- UNESCO. 1993. **Quality of life improvement programmes.** Bangkok : UNESCO regional office.